

Милена Чоркало, мастер*

ПОТРОШАЧ У ПРАВУ ОСИГУРАЊА

У раду се анализира појам потрошача у праву Европске уније и, посебно, појам потрошача у осигурању. Разматра се да ли се појам потрошача из постојећег потрошачког *acquis a*, може применити и у сектору осигурања, имајући у виду специфичности услуге осигурања. Ово стога што је у осигурању нарочито изражена неравноправност уговорних страна, а производ осигурања је сложен и захтева посебну стручност и знања. Зато се анализира могућност и потреба проширења појма потрошача осигурања, како би свим лицима која су у неравноправном положају омогућила додатна заштита прилагођена њиховим потребама. Затим се разматра појам потрошача и у српском праву *de lege lata*, посебно у односу са комунитарним правом. У раду се указује да је неопходно да се у српском праву прате тенденције комунитарног права и усвоји шири појам потрошача осигурања. Истиче се да је потребно дефинисати ко ужива право на заштиту према осигуравачу, а коме таква заштита није потребна, како би та заштита била адекватна, и остављен простор за даљи развој тржишта осигурања.

Кључне речи: Потрошач. *Acquis communautaire*. Принципи европског уговорног права осигурања. Преднацрт Грађанског законика Србије. Хармонизација српског права осигурања са правом ЕУ.

1. УВОД

Од друге половине претходног столећа потрошач постаје феномен који захтева посебно место у друштвеним односима и тиме специфичну правну регулацију. Оно што је *differentia specifica* потрошача у односу на друге учеснике облигационих односа је његов неравноправан положај. Потрошачем се може назвати лице које купује одређену робу на тржишту, односно користи одређене услу-

---

* Ауторка је докторанд на Правном факултету Универзитета у Београду, vrancimilena@gmail.com.

ге које нуди трговац – лице које се бави одређеном делатношћу ради остваривања профита. Како се трговац бави у виду занимања одређеном делатношћу, он је у могућности да стекне економску моћ и посебна знања која га стављају у доминантан положај у односу на другу страну уговорницу.

Неравнотежа између страна уговорница је одувек постојала, као што постоји и данас. Право је увек тражило начине да ову неравнотежу уклони, односно барем ублажи, тамо где је уклањање немогуће. Један од начина су општа начела уговорног права, која представљају средства да би се постигли циљеви које себи право ставља у задатак.¹ Најопштија начела грађанског права су начело аутономије воље (приватне аутономије) и начело свесности и поштења.² Аутономија воље имала свој најпотпунији израз у епохи либералног капитализма када је *Laissez faire laissez passer* представљао принцип економске политике либералног капитализма.³ У свом буквалном значењу и апсолутном смислу аутономија воље никада ни у једном законодавству била прихваћена.⁴ Као израз правне једнакости, водила је злоупотребама у условима економске и социјалне неједнакости.⁵ Зато је начело аутономије воље увек трпело бројна ограничења, која су водила морализацији и социјализацији права.⁶ Пре свега, овом начелу се супротставља начело свесности и поштења, у смислу равнотеже између егоистичног у праву, с једне, и етичког и социјалног, с друге стране.⁷ Затим принцип једнаке вредности узајамних давања у двостраним уговорима, којим се штите не само појединачни већ и друштвени интереси.⁸ Општа начела су конкретизована кроз низ норми којима се уређују међусобни односи уговорних страна.

Развојем привреде и глобализацијом тржишта у другој половини XX века постало је јасно да традиционални институти облигационог права нису довољни да пруже адекватну заштиту потрошачима.⁹

¹ Оливер Антић, *Облигационо право, приручник за полагање правосудног испита*, Службени гласник, Београд 2010², 15.

² *Ibid.*

³ Обрен Станковић, Владимир Водинелић, *Увод у грађанско право*, Номос, Београд 1996³, 75.

⁴ Слободан Перовић, *Облигационо право*, Привредна штампа, Београд 1980⁴, 158.

⁵ О. Станковић, В. Водинелић, 75.

⁶ *Ibid.*

⁷ О. Антић, 18.

⁸ Слободан Перовић, *Закон о облигационим односима*, Службени гласник, Београд 2009¹⁸, 36.

⁹ Наташа Петровић Томић, *Заштита потрошача услуга осигурања анализа и предлог унапређења регулаторног оквира*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2015а, 47.

Уговорна неравнотежа између трговца и купца његових производа, односно корисника његових услуга је постала таква да је захтевала посебну интервенцију законодавца. Интервенција је била тако свеобухватна да је из ње проистекла нова грана права: потрошачко право. Потрошачко право настало је, заправо, с циљем заштите лица која се могу назвати нестручњацима приликом закључења уговора с професионалцима.¹⁰

Посебна правила којима се штите интереси потрошача представљају значајно одступање од класичних парадигми уговорног права као што је начело аутономије воље и начело једнакости странака. Права потрошача (и) у уговорним односима штите се правилима која имају конгентну, а понекад чак и јавноправну природу.¹¹

Да би се одредио круг субјеката који имају право на проширену заштиту у односу на трговце, који су у јачој позицији, нужна је прецизна дефиниција „потрошача“.¹²

2. ПОТРОШАЧ У ПРАВУ ОСИГУРАЊА

У праву Европске уније заштити потрошача данас припада централно место међу правним подручјима уговорног права захваћеним процесом хармонизације.¹³ Право заштите потрошача се развијало као део пројекта стварања унутрашњег тржишта.¹⁴ Висок степен заштите потрошача постављен је као циљ политике уније, без којег није могуће постићи стварање унутрашњег тржишта, са слободним кретањем робе, људи, услуга и капитала.¹⁵ Заштита здравља, безбедности и економских интереса потрошача, као и подстицање њиховог права на информисање, образовање и удруживање ради заштите њихових интереса стављени су у функцију стварања унутрашњег тржишта.

---

¹⁰ Н. Петровић Томић (2015а), 48.

¹¹ Силвија Петрић, Увод у начела еуропског уговорног права (Ландова на чела), *Зборник Правног факултета свеучилишта у Ријеци* 1/2008, 30.

¹² Margus Kingisepp, Age Värvi, „The Notion of Consumer in EU Consumer Acquis and the Consumer Rights Directive – a Significant Change of Paradigm?“, *Juridica International*, XVIII/2011, http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2011_1_44.pdf, 9. април 2016, 44.

¹³ Srećko Jelinić, Dubrovka Akšamović, „Ugovorno pravo Evropske unije na prekretnici“, *Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu* 1/2012, 222.

¹⁴ *Ibid.*, 223.

¹⁵ Уговор о функционисању Европске уније, *Official Journal of the EU* C 326/47 од 26. 10. 2012, чл. 114 и 169; Повеља о основним правима Европске уније (2010/C 83/02), *Official Journal of the EU* C 83/389 од 30. 3. 2010, чл. 38.

У садашњем потрошачком *aquis*-у у сваком усвојеном документу појам потрошача је био посебно дефинисан.¹⁶ С обзиром на то да су предвиђене у различитим ЕУ инструментима, дефиниције потрошача се не подударају у потпуности.¹⁷ Директива о неправичним одредбама у потрошачким уговорима дефинише потрошача као физичко лице које, у уговорима које регулише ова директива, делује у сврхе које су изван његове трговачке, пословне или професионалне делатности.¹⁸ Сличну дефиницију садржи Директива о непоштеној трговачкој пракси,¹⁹ Директива о правима потрошача,²⁰ као и друге директиве.²¹

Може се рећи да већина директива описује потрошача помоћу две централне карактеристике: а) потрошач је физичко лице и б) када закључује уговор он дела у сврхе које су ван његових трговачких или професионалних активности.²² Ово значи да директиве усвајају негативну дефиницију потрошача. Оне дефинишу потрошача помоћу сврхе ради које се предузима потрошачка трансакција, која мора бити изван његове пословне, професионалне или трговачке делатности.²³ Појам потрошача у потрошачком *acquis*-у одређен је на основу комбинације персоналног (физичко лице) и функционалног (закључење посла за непрофесионалне односно непословне сврхе) елемента.²⁴ И Нацрт Општег референтног оквира (*Draft Common*

¹⁶ М. Kingisepp, A. Värvi, 45.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ Директива Савета 93/13/ЕЕЗ од 5. 4. 1993. о неправичним одредбама у потрошачким уговорима, *Official Journal of the EU* L 95/29 од 21. 4. 1993, чл. 2.

¹⁹ Директива 2005/29/ЕЗ Европског парламента и Савета од 11. 5. 2005. о непоштеној трговачкој пракси трговачког субјекта у односу према потрошачу на унутрашњем тржишту и измени Директиве Савета 84/450/ЕЕЗ Директива 97/7/ЕЗ, 98/27/ЕЗ и 2002/65/ЕЗ Европског парламента и Савета као и Уредбе (ЕЗ) бр. 2006/2004 Европског парламента и Савета, *Official Journal of the EU* L 149/22 од 11. 6. 2005, чл. 2, тач. 1.

²⁰ Директива 2011/83/ЕУ Европског парламента и Савета од 25. 10. 2011. о правима потрошача, измени Директиве Савета 93/13/ЕЕЗ и Директиве 1999/44/ЕЗ Европског парламента и Савета и о стављању ван снаге Директиве Савета 85/577/ЕЕЗ и Директиве 97/7/ЕЗ Европског парламента и Савета, *Official Journal of the EU* L 304/64 од 22. 11. 2011, чл. 2 тач. 1.

²¹ Вид. Martin Ebers „The notion of ‘consumer’”, *EC Consumer Law Compendium. Comparative Analysis* (eds. H. Schulte Nölke, C. Twigg Flesner, M. Ebers), 2008, <http://www.eu-consumer-law.org/consumerstudy-part3a-en.pdf>, 9. април 2016, 713–715.

²² М. Kingisepp, A. Värvi, 45; М. Ebers, 715.

²³ О позитивној и негативној дефиницији потрошача вид. Н. Петровић Томић (2015а), 66.

²⁴ *Ibid.*, 65.

Frame of Reference) преузима ову дефиницију.²⁵ При том прецизира да је трговац *физичко* или *правно* лице, без обзира да ли је у државном или приватном власништву који дела у сврхе које се односе на његов посао или професију, *чак и када предузимањем активности не намерава да оствари профит*.²⁶ Кроз ограничење на физичка лица, мала и средња предузећа и непрофитабилна удружења остају без заштите.²⁷

3. МЕСТО ПОТРОШАЧА У СРПСКОМ ПРАВУ

Lex generalis за облигационе односе у Србији је Закон о облигационим односима (у даљем тексту: ЗОО).²⁸ ЗОО не познаје појам потрошача, ни потрошачких уговора, иако садржи нека правила која имају за циљ заштиту слабије уговорне стране,²⁹ што је сасвим разумљиво с обзиром на време када је донет. Посебан закон о заштити потрошача донет тек 2002. године,³⁰ док је сада на снази Закон о заштити потрошача из 2014. године.³¹ За кориснике финансијских услуга, као посебну врсту потрошача, донет је посебан пропис.³² Сада када се ради на изради Грађанског законика Србије не постоји јасан став да ли потрошачки уговори треба да буду кодификовани заједно с осталим облигационим односима.³³

²⁵ О Нацрту Општег референтног оквира (*Draft Common Frame of Reference*) више вид. Славко Ђорђевић, „Принципи европског уговорног права осигурања — будући опционални инструмент права ЕУ?“, *Ревизија за право осигурања* 2/2011, 20; С. Јелинић, Д. Акшамовић, 236.

²⁶ Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law Draft Common Frame of Reference (DCFR), Outline Edition: I:105: „Consumer“ and „business“ (1) A „consumer“ means any natural person who is acting primarily for purposes which are not related to his or her trade, business or profession. (2) A „business“ means any natural or legal person, irrespective of whether publicly or privately owned who is acting for purposes relating to the person’s self employed trade, work or profession, even if the person does not intend to make a profit in the course of the activity; http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcf_r_outline_edition_en.pdf, 8. април 2015, 178.

²⁷ М. Ebers, 725.

²⁸ Закон о облигационим односима — ЗОО, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89, 57/89, *Службени лист СРЈ*, бр. 31/93, *Службени лист СЦГ*, бр. 1/03.

²⁹ Борко Михајловић, „Има ли места потрошачким уговорима у новом Грађанском законнику Србије“, *Право и привреда* 4–6/2015, 488.

³⁰ Закон о о заштити потрошача (*Службени лист СРЈ*, бр. 37/02).

³¹ Закон о заштити потрошача (*Службени гласник РС*, бр.62/14).

³² Закон о заштити корисника финансијских услуга (*Службени гласник РС*, бр. 36/11 и 139/14).

³³ Б. Михајловић, 488.

Већ Закон о заштити потрошача и Закон о заштити корисника финансијских услуга потрошача не дефинишу на исти начин. У Закону о заштити потрошача потрошач је физичко лице које на тржишту прибавља робу или услуге у сврхе које нису намењене његовој пословној или другој комерцијалној делатности.³⁴ Закон о заштити корисника финансијских услуга за своје потребе проширује појам потрошача, тј. овде корисника финансијске услуге. То је и даље само физичко лице, али, поред лица које финансијске услуге користи у сврхе које нису намењене његовој пословној или другој комерцијалној делатности, што је концепт Закона о заштити потрошача, потрошачем се сматрају и предузетник и пољопривредник, као носилац или члан породичног пољопривредног газдинства.³⁵ Закон о трговини такође даје своју дефиницију потрошача: потрошач је физичко лице које купује робу, односно услуге ради задовољавања личних потреба или потреба домаћинства.³⁶ Преднацрт Грађанског закона Србије³⁷ само у неколико чланова помиње потрошаче,³⁸ али не дефинише појам потрошача, нити систематски регулише правила која се односе на њих.

Из наведеног се може закључити да појам потрошача у нашем праву још увек није јасно дефинисан и да се различита лица могу наћи у улози слабије уговорне стране којој је потребна заштита на тржишту. Закон о заштити потрошача прихвата негативну дефиницију потрошача, где потрошачка трансакција у коју ступа мора бити изван његове пословне, професионалне или трговачке делатности, док Закон о трговини потрошача дефинише позитивно према сврси предузимања потрошачке трансакције – за задовољавање личних потреба или потреба домаћинства.³⁹ Најшири концепт потрошача прихвата Закон о заштити корисника финансијских услуга, који

³⁴ Закон о заштити потрошача, чл. 5, ст. 1, тач. 1.

³⁵ Закон о заштити корисника финансијских услуга, чл. 2, ст. 1, тач. 9.

³⁶ Закон о трговини (*Службени гласник РС*, бр. 53/10,10/13), чл. 2, ст. 1, тач. 1.

³⁷ http://www.kopaonikschool.org/dokumenta/C_Obligacioni_odnosi.pdf.2014., 9. јун 2015, даље у фуснотама и тексту Преднацрт ГЗ.

³⁸ У чл. 4 (алтернатива) Забрањена је злоупотреба доминантног положаја на тржишту којом се формално или фактички повређују правила о заштити потрошача; чл. 97, ст. 2 Однос општих услова и индивидуалних уговора: када организација потрошача уговори опште услове за појединачне уговоре индивидуалних потрошача, ти услови су саставни делови свих уговора које они закључују; чл. 424 предвиђа да се на потрошачку продају примењују посебни прописи о заштити потрошача; чл. 1356 корисник банкарске услуге је клијент банке који у погледу конкретног банкарског посла има својство потрошача; чл. 1358, ст. 2 (алтернатива) предвиђа супсидијерну примену Грађанског законика на правни однос између банке и корисника банкарске услуге у односу на прописе којима се регулише заштита корисника финансијских услуга, односно потрошача.

³⁹ Н. Петровић Томић (2015а), 66.

прихвата негативну дефиницију, али сматра да су и за предузетника и пољопривредника, поред физичког лица, финансијске услуге, као потрошачке трансакције, ван њихове пословне или комерцијалне делатности. Најужи концепт усвојио Закон о трговини са својом позитивном дефиницијом потрошача.

Оно што је заједничко наведеним дефиницијама је да све подразумевају да је потрошач физичко лице.

4. ПОЈАМ ПОТРОШАЧА У ПРАВУ ОСИГУРАЊА

Специфичност уговора о осигурању је да се ради о уговору који се закључује са субјектом који према слову закона мора имати завидну економску снагу.⁴⁰ Друга страна уговорница ће у највећем броју случајева бити у подређеном економском положају. Затим, ради се о сложеној материји, која захтева, поред познавања прилично компликованих правила уговорног права осигурања, и познавање финансија, пореских прописа, стручне терминологије, што води информационој неравноправности уговорних страна. Техника закључења ових уговора свакако не доприноси уклањању уговорне неравнотеже. Наиме, ови уговори се најчешће закључују као уговори по приступу, где је аутономија воље једне уговорне стране сведена на избор да закључи или не закључи уговор, без икакве могућности да утиче на његову садржину.

Потрошач осигурања нема ни стручна ни правна знања, као ни економску моћ која му дозвољава да преговара о условима уговора који су, као општи услови, једнострано редиговани од стране осигураваача.⁴¹ Он зато чини објекат посебне заштите, која не представља новину, већ значајну силу права осигурања.⁴²

⁴⁰ Закон о осигурању ЗО (*Службени гласник РС*, бр.139/2014), даље у фуснотама и тексту ЗО, прописује да друштво за осигурање мора бити основано у форми акционарског друштва (чл. 23), као и да основни капитал не може износити мање од 3.200.000 евра за животна осигурања, реосигурање, све врсте неживотних осигурања, и поједине врсте неживотних осигурања у која спадају: осигурање од одговорности због употребе моторних возила, осигурање од одговорности због употребе ваздухоплова, осигурање од одговорности због употребе пловних објеката, осигурање од опште одговорности за штету, осигурање кредита и осигурање јемства, односно 2.200.000 евра за поједине врсте неживотних осигурања, осим појединих врста неживотних осигурања наведених горе за које се тражи већи основни капитал, као и да при оснивању новчани део основног капитала мора износити 100% наведе них износа (чл. 27).

⁴¹ Yvonne Lambert Faivre, Laurent Leveneur, *Droit des assurances*, Dalloz Precis Dalloz, 2011¹³, 107.

⁴² *Ibid.*

Правни положај потрошача постало је једна од најважнијих тема на тржишту осигурања у целој Европи.⁴³ Без обзира на то, директиве које регулишу делатност осигурања у Европској унији не познају појам потрошача. У Директиви о животном осигурању, као и у Директиви Солвентност II потрошачи се помињу само у контексту информација које им је потребно пружити да би, на унутрашњем тржишту, на коме постоји шири и разноврснији избор уговора, изабрали уговор који одговара њиховим потребама.⁴⁴

Зато, у комунитарном праву осигурања при одређивању потрошача прво се окрећемо дефиницијама потрошачких директива. То ће, пре свега, бити Директива о неправичним одредбама у потрошачким уговорима, где је потрошач физичко лице које делује у сврхе које су изван његове трговачке, пословне или професионалне делатности. С обзиром на однос снага уговорних страна у уговору о осигурању, поставља се питање да ли је овако дефинисан појам потрошача довољан, да би се њиме заштитио круг лица којима је у праву осигурања заштита неопходна.

Директивом о правима потрошача дата је могућност државама чланицама да прошире примену њених правила на правна лица или физичка лица која нису потрошачи у смислу ове директиве.⁴⁵ Али, она изван поља своје примене оставља финансијске услуге, у које свакако спадају и услуге осигурања.⁴⁶ Слична могућност је дата и Директивом о трговању на даљину финансијским услугама:⁴⁷ мада дефинише потрошача као и друге директиве,⁴⁸ оставља простора државама чланицама да потрошачку заштиту пруже и непрофитним организацијама и лицима која користе финансијске услуге да би постали предузетници.⁴⁹ С обзиром на уско поље примене наведених изузетака, може се закључити да у комунитарном праву осигурања

⁴³ Anna Tarasiuk Flodrowska, „Клазуле злоупотребе у потрошачким уговорима и уговору о осигурању Најновији трендови у Европи“, *Европска ревија за право осигурања* 1/2014, 22.

⁴⁴ Преамбула Директиве 2002/83/ЕЗ Европског парламента и Савета од 5. 11. 2002. о животном осигурању, *Official Journal of the EU* L 345/6 од 19. 12. 2002, тач. 52 и Преамбула Директиве 2009/138/ЕЗ Европског парламента и Савета од 25. 11. 2009. о оснивању и обављању делатности осигурања и саосигурања (Солвентност II), *Official Journal of the EU* L 335/8 од 17. 12. 2009, у примени од 1. 1. 2016, тач. 79.

⁴⁵ Преамбула Директиве о потрошачким правима, тач. 13.

⁴⁶ Директива о потрошачким правима, чл. 3, ст. 3д.

⁴⁷ Преамбула Директиве 2002/65/ЕЗ Европског парламента и Савета од 23. 9. 2002. о трговању на даљину финансијским услугама које су намењене потрошачима и измени Директиве савета 60/619/ЕЗ и директива 97/7/ЕЗ и 98/27/ЕЗ, *Official Journal of the EU* L 271/16 од 9. 10. 2002, тач. 29.

⁴⁸ Директива 2002/65/ЕЗ, чл. 2, ст. 1 д.

⁴⁹ Преамбула Директиве 2002/65/ЕЗ, тач. 29.

потрошачким правима која се односе на предуговорне информације и неправичне уговорне одредбе штите само физичка лица изван својих пословних и професионалних активности.

У животним осигурањима обавеза предуговорног информисања је широко постављена и проширена на обавезу информисања током трајања уговора.⁵⁰ Код ових осигурања подразумева се да је уговорач осигурања, односно осигураник, физичко лице, па се код ових осигурања не доводи у питање да ли се он може сматрати потрошачем. Правила о неправичним уговорним одредбама из Директиве о неправичним уговорним одредбама, широк круг потрошачких информација и право на једнострану одустанак од уговора⁵¹ представљају корпус права којима се потрошачу, уговарачу животног осигурања може гарантовати висок степен заштите. Што је и разумљиво, јер треба имати у виду да је приватно пензионо осигурање, као врста животног осигурања важан елемент за обезбеђење социјалне егзистенције.⁵²

Ствар је другачија у неживотним осигурањима. Уговарач осигурања овде може бити и физичко и правно лице. Када је у питању физичко лице које закључује уговор о осигурању изван његове пословне, професионалне или трговачке делатности, нема дилеме да ће се на овакве уговоре применити правила о неправичним уговорним клаузулама и потрошачким информацијама из потрошачких директива. Али, сврха закључења уговора о осигурању може се тумачити на различите начине. Тако, поставља се питање да ли су сви уговори о осигурању које закључује предузетник, припадник слободне професије, непрофитна организација или мало привредно друштво изван његове пословне, професионалне или трговачке делатности. Они су овде по својој стручности, економској снази и информисаности много ближи физичким лицима потрошачима.⁵³ Тиме долазимо до ширег поимања потрошача, где би се појам потрошача тумачио

⁵⁰ Директива о животном осигурању, који упућује на Анекс III Директиве у коме су наведене потрошачке информације, чл. 36; Директива Солвентност II проширује ову листу за животна осигурања, чл. 136. Вид. Angelo Borselli, „Cognoscat emptor: о обавези осигуравача на давање информација потенцијалном осигуранику у Европи“, *Ревуја за право осигурања* 2/2012, 46-47.

⁵¹ Директива о животним осигурањима, чл. 35 даје право уговарачу осигурања (*policy holder*) који је закључио индивидуални уговор о животном осигурању да откаже уговор (*cancel the contract*) у року који ће одредити држава чланица, а који треба да буде између 14 и 30 дана од када је информисан да је уговор закључен (*cancellation period*); право је предвиђено због дужине обавезивања уговором, па државе чланице нису обавезне да га предвиде за уговоре чије је трајање краће од шест месеци (ст. 2, чл. 35); исто правило преузимају и Принципи европског уговорног права осигурања у чл. 2:203 под насловом *cooling off period*.

⁵² Наташа Сасерат Алберти, „Нове тенденције у области заштите потрошача у Европи и Немачкој“, *Право осигурања Србије у транзицији ка европском (ЕУ) праву осигурања*, зборник радова, Аранђеловац 2013, 128.

⁵³ Н. Петровић Томић (2015а), 73.

циљно, а не чисто језички. Другим речима, право на заштиту треба да ужива свако лице које се налази у тзв. *типичној потрошачкој улози*.⁵⁴

Трећа директива неживотног осигурања предвиђа знатно ужи круг информација које је друштво за осигурање дужно да пружи уговарачу осигурања и то само ако је уговарач осигурања физичко лице.⁵⁵ Али, ако се осигурање нуди на основу права пословног настанка или слободе пружања услуга предуговорне информације чини и обавештавање о држави чланици у којој се налази седиште друштва, или држави чланици филијале с којом ће се уговор склопити. Сви документи који се издају уговарачу осигурања морају садржати ове информације, а уговор и сваки други елемент који пружа покриће мора садржати информацију о адреси седишта, или филијале друштва за осигурање које пружа покриће.⁵⁶ Критеријум заштите уговарача осигурања овде је друкчији – ако је у питању закључивање уговора о осигурању на основу права пословног настанка или слободе оснивања, обавештење о држави чланици у којој се налази седиште друштва, или држави чланици филијале с којом ће се уговор склопити мора бити пружено само уговарачу осигурања који се осигурава од такозваних „масовних“, односно „потрошачких“ ризика.⁵⁷ Директива Солвентност II само понавља садржај Треће директиве о неживотном осигурању, без доношења било каквих промена.⁵⁸

Подела на „масовне“, тј. „потрошачке“ и „велике“, односно „комерцијалне“ ризике извршена је у Другој директиви неживотног осигурања, ради ефикаснијег стварања јединственог тржишта осигурања. Наиме, оцењено је да поједини уговарачи осигурања немају потребу за посебном заштитом у држави у којој се налази ризик, с обзиром на свој статус, величину и врсту осигураног ризика и зато треба да уживају пуну слободу избора на што ширем тржишту осигурања, а да је осталим уговарачима осигурања потребно гарантовати одговарајућу заштиту. У „велике“ ризике су сврстани ризици који се односе на железничка возила, ваздухоплове, пловила, робу у превозу, одговорност за употребу ваздухоплова и пловила, затим ризици осигурања кредита и гаранција, под условом да уговарач осигурања обавља пословну делатност у индустријском или комерцијалном сектору или се бави слободним занимањима,

⁵⁴ *Ibid.*, 71.

⁵⁵ Директива Савета 92/49/ЕЕЗ од 18. 6. 1992. о усклађивању закона и других прописа који се односе на директно осигурања осим животног осигурања и из мени Директива 73/239/33Е и 88/357/ЕЕЗ (Трећа директива неживотног осигурања) *Official Journal of the EU* L 228/1 од 11. 8. 1992, чл. 31.

⁵⁶ Директива 92/49/ЕЕЗ, чл. 43.

⁵⁷ *Ibid.*

⁵⁸ Директива Солвентност II, чл. 183 и 184; А. Borselli, 48.

а ризици се односе на ту делатност, као и ризици пожара, осталих оштећења имовине, опште одговорности и разних финансијских губитака када уговарач осигурања прекорачи ограничења која се тичу прихода друштва и броја запослених.⁵⁹ Може се закључити да је у неживотним осигурањима у комунитарном праву, барем када се ради о прекограничном пружању услуга осигурања, прихваћен шири концепт потрошача, јер објекат заштите није само физичко лице, већ свако лице које се осигурава од ризика који се не могу подвести под дефиницију великих ризика.

Такав став се може поткрепити и одредбама Принципа европског уговорног права осигурања.⁶⁰ У члану 1:103 који регулише принудне норме, предвиђа се да стране могу одступити од свих одредаба Принципа, све док то није на штету уговарача осигурања, осигураника или корисника. Али, ако је у питању осигурање од великих ризика,⁶¹ дозвољава се одступање у корист било које уговорне стране.

Принципи не помињу потрошача, као слабију уговорну страну.⁶² Они примењују дефиницију великих ризика из Директива ЕУ ради дефинисања границе између слабе и снажне уговорне стране, изузимајући обавезну примену својих правила у случајевима уговора о осигурању који потпадају под концепт великих ризика.⁶³ У смислу Принципа, уговарач осигурања, осигураник и корисник осигурања су „потрошачи“, осим ако не спадају у велике ризике по дефиницији ЕУ прописа.⁶⁴ Јер, када се ради о масовној продаји осигурања, уговарачи осигурања морају да уживају додатну заштиту и онда када не испуњавају услове да буду категоризовани као потрошачи у складу с дефиницијом у потрошачком праву.⁶⁵

⁵⁹ Директива 88/357/ЕЕЗ, чл. 5.

⁶⁰ О Принципима европског уговорног права осигурања (*Principles of the European Insurance Contract Law PEICL*) (даље у тексту и фуснотама Принципи), више вид. С. Ђорђевић, 25; Јован Славнић, Слободан Јовановић, „Садржина уговора о осигурању у нацрту општег референтног оквира за европско уговорно право осигурања и законима држава чланица Европске уније“, *Ревивија за право осигурања* 1 2/2008а, 20 25; Ана Кеглевић, „Načela europskog ugovornog prava osiguranja razvoj, status i perspektive“, *Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu* 3/2013а, 664.

⁶¹ Ризици наведени у анексу чл. 1:103 поклапају се са ризицима из Директиве 88/357/ЕЕЗ.

⁶² Исто: Н. Петровић Томић (2015а), 125, 232.

⁶³ Ioannis Rokas, „Принципи европског уговорног права осигурања као на предан и уравнотежен систем заштите уговарача осигурања“, *Европска ревија за право осигурања* 1/2013, 36.

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ I. Rokas, 35.

Принципи обухватају готово целокупну заштиту која постоји у прописима ЕУ о заштити потрошача.⁶⁶ Тиме укидају заштиту потрошача осигурања у два нивоа: први, који обухвата правила којима се штите сви уговарачи осигурања, и други, који чине правила којим се штите само лица која се могу подвести под појам потрошача из потрошачких директива. Тако не долази до раздвајања дефиниције лица која се желе штитити на она лица која би се могла назвати „потрошачима у смислу уговорног права осигурања“ и она која би се могла назвати „потрошачима у смислу општих прописа о потрошачима“.⁶⁷

5. ПОЈАМ ПОТРОШАЧА У СРПСКОМ ПРАВУ ОСИГУРАЊА

Нови Закон о осигурању Србије већ у основним одредбама предвиђа заштиту права и интереса корисника услуге осигурања и прописује дужност друштава за осигурање, друштава за посредовање у осигурању, друштава за заступање у осигурању, заступника у осигурању и правна лица која обављају послове заступања у осигурању на основу претходне сагласности Народне банке Србије да обезбеде заштиту права и интереса осигураника, уговарача осигурања, корисника осигурања и трећих оштећених лица, у складу с прописима, правилима струке и добрим пословним обичајима.⁶⁸ Осигураник, уговарач осигурања, корисник осигурања и трећа оштећена лица добили су овде заједнички назив: корисник услуге осигурања. Он представља заштитни објекат овог Закона, претпостављену слабију уговорну страну, којој је потребна посебна заштита.

Овај закон први пут уводи у српско право обавезу информисања, која већ дуго у директивама Европске уније и правима држава чланица представља основу заштите слабије уговорне стране. Овај институт се темељи на идеји да је осигуравач дужан да пре склапања уговора осигуранику појединцу (потрошачу) пружи све информације потребне за поређење истих или сличних понуда на тржишту како би осигураник донео информисану и разумну одлуку о уговору који склапа.⁶⁹ Информације које се морају пружити уговарачу осигурања подељене су на оне које се дају у предуговорној фази⁷⁰ и оне које

⁶⁶ *Ibid.*; за исти став вид. А. Кеглевић (2013а), 673.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ ЗО, чл. 15. Стари Закон о осигурању (*Службени гласник РС*, бр. 55/04, 70/04, 61/05, 61/05, 85/05, 101/07, 63/09, 107/09, 99/11, 119/12 и 116/13) тек у чл. 142 помиње заштиту интереса осигураника и других корисника осигурања и то као циљ надзора над обављањем делатности осигурања који врши Народна банка Србије.

⁶⁹ Ана Кеглевић „Zaštita osiguranika pojedinca kod ugovora o osiguranju“, *Zbornik Pravnog fakulteta sveučilišta u Rijeci* 1/2013b, 215.

⁷⁰ ЗО, чл 82: информације за уговарача осигурања пре закључења уговора о осигурању Друштво за осигурање је дужно да, пре закључења уговора о осигурању,

се дају за време важења уговора о осигурању.⁷¹ Такође, предвиђен је и начин на који се ове информације морају пружити уговарачу осигурања.⁷²

обавести уговарача осигурања најмање о: 1) пословном имену, правној форми, седишту и адреси седишта друштва за осигурање с којим закључује уговор; 2) услови ма осигурања и праву које се примењује на уговор о осигурању; 3) времену важења уговора; 4) ризицима покривеним осигурањем и искључењима у вези с тим ризицима; 5) висини премије осигурања, начину плаћања премије осигурања, висини доприноса, пореза и других трошкова који се обрачунавају поред премије осигурања, као и о укупном износу плаћања; 6) праву на раскид уговора и условима за раскид, односно праву на одустанак од уговора; 7) року у коме понуда обавезује друштво за осигурање; 8) начину подношења и року прописаном за подношење одштетног захтева, односно за остваривање права по основу осигурања; 9) начину заштите његових права и интереса код друштва за осигурање; 10) називу, седишту и адреси органа надлежног за надзор над пословањем друштва за осигурање, као и о начину заштите његових права и интереса код тог органа. У случају закључивања уговора о животном осигурању, обавештење из става 1 овог члана, поред информација из тог става, мора да садржи и информације: 1) о основици и критеријумима за учешће у добити и начину и роковима за исплату учешћа у добити; 2) о табели откупних вредности; 3) о условима за остваривање права на капитализацију уговора и правима из таквог осигурања; 4) код осигурања везаних за јединице инвестиционих фондова о томе ко сноси инвестициони ризик, дефиницији инвестиционих јединица за које су везане накнаде и о проспекту инвестиционог фонда, а нарочито о структури улагања; 5) о пореским прописима који се односе на животно осигурање. У случају осигурања трошкова правне заштите код избора адвоката или другог лица које има одговарајуће квалификације у складу с прописом, а ради одбране, заступања или заштите интереса осигураника у истраји или поступку осигураник слободно бира адвоката или друго лице. Кад уговарач осигурања и осигураник нису исто лице, а реч је о колективном осигурању или осигурању које представља повезани уговор (с уговором о продаји робе или о пружању услуга између потрошача и трговца или у вези с њим) или уговор који је услов за коришћење друге финансијске услуге друштво за осигурање је дужно да осигураника обавести о подацима из става 1. тач. од 1 до 6 и ст. 2 овог члана, као и да му обезбеди услове осигурања који се примењују на уговор о осигурању.

⁷¹ ЗО, чл. 83: Информације за уговарача осигурања за време важења уговора о осигурању: Друштво за осигурање је дужно да, за време важења уговора о осигурању, обавести уговарача осигурања о: 1) промени пословног имена, правне форме, седишта и адресе седишта друштва за осигурање с којим је закључен уговор; 2) променама података, односно информација из чл. 82 ст. 1 тач. од 2 до 6 и ст. 2 тач. од 1 до 4 овог закона у случају промене одредаба у закону које се односе на уговор о осигурању. За време важења уговора о животном осигурању друштво за осигурање је дужно да једном годишње обавести осигураника о стању учешћа у добити.

⁷² ЗО, чл. 84 Садржај обавештења и начин обавештавања: Текст и садржај обавештења из чл. 82 и 83 овог закона морају бити написани прегледно и разумљиво и састављени на српском језику. Друштво за осигурање је дужно да обавештавање из чл. 82 и 83 овог закона изврши у писаној форми или на другом трајном носачу података који уговарачу осигурања, односно осигуранику омогућава да сачува податке, да тим подацима приступи и да их репродукује у неизмењеном облику у периоду који одговара сврси чувања. Све информације које друштво за осигурање саопштава потенцијалним уговарачима осигурања преко средстава јавног информисања морају

Иако представља велики помак у нашем праву, како у погледу заштите слабије уговорне стране, тако и у погледу хармонизације нашег права осигурања с правом Европске уније, оваквом регулисању обавезе информисања може се ставити неколико замерки. Прво, ово су правила која се тичу закључења уговора о осигурању и стога им није место у закону који је *sedes materiae* за статусно право осигурања, тј. који регулише услове за обављање делатности осигурања и надзор над обављањем те делатности.⁷³ Али, и у комунитарном праву обавеза информисања је уведена директивама које се односе на делатност осигурања. Друго, иако познаје дефиницију великих ризика, мада тек у одредбама које ће се примењивати након приступања Републике Србије Европској унији,⁷⁴ ЗО не прави разлику да ли се обавеза информисања испуњава према уговорачима осигурања који се осигуравају од великих ризика, којима стога није потребна посебна заштита, или према уговорачима „масовних“, тј. „потрошачких“ ризика, којима је нужно пружити заштиту као слабијој уговорној страни.

Код предуговорних информација и информација у току трајања уговора о осигурању код неживотних осигурања, ЗО је отишао корак даље у заштити потрошача од директива о осигурању. Знатно је проширен круг информација које је осигуравач дужан да пружи уговорачу неживотних осигурања, али ипак је требало ову обавезу сузити код уговора о осигурању великих ризика и предвидети да се не односи на уговоре о реосигурању и уговоре где уговарач захтева да му се одмах или моментално обезбеди покриће ризика.⁷⁵

Преднацрт Грађанског законика предвиђа бројне одредбе којима се штити слабија уговорна страна.⁷⁶ То су одредбе којима се

бити тачне, целовите и јасне, морају се заснивати на поузданим подацима, не смеју прикривати праву сврху таквог информисања, нити на било који начин доводити у заблуду примаоце тих информација. Трошкове у вези са обавештавањем из ст. 1 и 2 овог члана сноси друштво за осигурање.

⁷³ У нашој правној литератури се сматра да обавеза предуговорног информисања треба да буде регулисана новим Грађанским закоником, али да је ипак боље увести у наше право што раније, макар и у „погрешном“ закону. Вид. Јован Славнић, Слободан Јовановић, „Обавеза давања предуговорних информација и информација после закључења уговора о осигурању потрошачима услуга осигурања према директивама ЕУ и законима држава чланица“, Ревизија за право осигурања 3/20086, 48; Н. Петровић Томић (2015а), 193; Предраг Шулетић, „Уговор о осигурању у Преднацрту Грађанског законика Србије од 2010. године“, *Европске (ЕУ) реформе у праву осигурања Србије*, зборник радова, Удружење за право осигурања Србије, 2010, 167.

⁷⁴ ЗО, чл. 255.

⁷⁵ Ј. Славнић, С. Јовановић, (20086), 49.

⁷⁶ Доступно на адреси: http://www.kopaonikschool.org/dokumenta/C_Obligacioni_odnosi.pdf. 2014., 8. април 2016. године, даље у тексту и фуснотама: Преднацрт ГЗ.

прописује обавеза предуговорног информисања⁷⁷ и информисања у току трајања уговора,⁷⁸ о неправичним клаузулама уговора,⁷⁹ о одустанку од уговора закљученим између одсутних страна,⁸⁰... Али, озбиљан пропуст је учињен пропуштањем да се утврди линија разграничења тзв. потрошачких од осталих осигурања.⁸¹ Не само што може долазити до спорова око тога ко се сматра потрошачем услуга осигурања, већ ће потенцијално нека лица која се налазе у типичној потрошачкој позицији врло вероватно остајати без заштите.⁸² Поготово што Закон о заштити потрошача предвиђа ужи појам потрошача, који може бити само физичко лице ван оквира своје професионалне делатности.

6. ЗАКЉУЧАК

У праву осигурања заштита корисника осигурања одвија се у два правца: правилима која се односе на финансијску заштиту корисника и правилима којима се регулише међусобни однос уговорних страна код уговора о осигурању.⁸³ Финансијска заштита корисника постиже давањем дозволе за рад друштву за осигурање и константним надзором над његовим пословањем. Тиме се постиже заштита свих корисника услуга осигурања, обезбеђује се да осигуравач у свако доба има довољно средстава да може да испуни уговорне обавезе према свим осигураницима и корисницима.

С друге стране не треба сваком уговорачу осигурања заштита приликом закључења и трајања уговора о осигурању. Осигуравачи који се осигуравају од ризика који су сврстани у „велике“ довољно су заштићени прописима којима се обезбеђује солвентност осигуравача. У том смислу је и у директиви Солвентност II истакнуто: Главни циљ прописа о осигурању и реосигурању, као и њиховог надзора је одговарајућа заштита уговорача осигурања и корисника осигурања. Израз корисник осигурања обухвата сваку физичко или правно лице која на основу уговора има неко право.⁸⁴

⁷⁷ Преднацрт ГЗ, чл. 1143.

⁷⁸ Преднацрт ГЗ, чл. 1144.

⁷⁹ Преднацрт ГЗ, чл. 1139 назива их Клаузуле о злоупотреби (Непоштене клаузуле).

⁸⁰ Преднацрт ГЗ, чл. 11.

⁸¹ Наташа Петровић Томић, „Заштита осигураника појединца и Преднарт Грађанског законика Србије“, *Право и привреда* 4–6/20156, 611.

⁸² *Ibid.*

⁸³ Вид. Y. Lambert Faivre, L. Leveneur, 108.

⁸⁴ Преамбула директиве Солвентност II, тач. 16.

Заштита потрошача у области финансија и осигурања има задатак да обезбеди да потрошач добије одговарајући производ и да, у случају евентуалних проблема, може успешно и ефикасно да се позове на своја права.⁸⁵ Имајући то у виду, потребно је дефинисати појам потрошача у осигурању на начин којим ће бити омогућено да адекватан круг лица добије заслужену заштиту. Тако, појам потрошача може се проширити и на лица која би се могла означити као крајњи корисници, односно лица којима су производ или услуга намењени и који користе тај производ или услугу.⁸⁶ Или на лица који закључују атипичне уговоре, који представљају уговоре који нису директно повезани с њиховом професијом.⁸⁷

У новијем законодавству Европске уније постоји тенденција да се појам потрошача уопште, па и у праву осигурања прошири и на и друга лица која су у слабијој уговорној позицији. То се, пре свега, може закључити анализом одредаба Принципа, који предвиђају широку заштиту уговарачу осигурања. Они нису званично усвојени документ, али врше велики утицај на комунитарно право и право држава чланица. Такође, примена прописа о обавези посредника на давање обавезних предговорних информација у Нацрту Директиве о дистрибуцији осигурања, као и читава директива је проширена са потрошача као субјекта заштите на *купца* осигурања.⁸⁸ Променом субјекта заштите заменом термина потрошач у купац, проширен је домен примене одредаба нацрта на првом месту на правна лица, која се у комунитарном праву не сматрају потрошачима.⁸⁹

И у нашем праву постоји потреба да се потрошач осигурања схвати шире, да би му се пружила заштита и онда када не испуњава услове да се квалификује као потрошач у смислу важећег потрошачког законодавства. Нови ЗО је пропустио ову шансу, односно није јасно разграничио лица којима је потребна заштита приликом закључења уговора и лица којима ова заштита не треба. Зато, сматрамо да Преднацрт ГЗ треба да исправи овај пропуст како би заштиту стварно добила лица која је заслужују. То би се постигло увођењем појама великих ризика и у Преднацрт ГЗ, као што је то учињено и у Принципима. Тиме би појам потрошача био проширен и на предузетнике, припаднике слободних професија, непрофитне организације, мала и

⁸⁵ Н. Сасерат Алберти, 127.

⁸⁶ М. Ebers, 721.

⁸⁷ *Ibid*, 722.

⁸⁸ Јован Славнић, Никола Филиповић, „Транспарентно информисање и савезовање купца осигурања од стране посредника осигурања према нацрту Директиве о дистрибуцији осигурања“, *Право осигурања, управа и транспарентност основе правне сигурности*, зборник радова, Палић 2015, 317.

⁸⁹ *Ibid*.

средња предузећа, а ван круга заштите би остали само субјекти који поседују економске, информационе и техничке ресурсе као услов равноправне позиције с осигуравачем.

ЛИТЕРАТУРА (REFERENCES)

- Антић, О., *Облигационо право, приручник за полагање правосудног испита*, Службени гласник, Београд 2010. (Antić, O., *Obligaciono pravo, priručnik za polaganje правосудног испита*, Službeni glasnik, Beograd 2010)
- Borselli, A., „Cognosceat emptor: о обавези осигуравача на давање информација потенцијалном осигуранику у Европи“, *Ревивија за право осигурања* 2/2012. (Borselli, A., „Cognosceat emptor: о обавези осигуравања на давање информација потенцијалном осигуранику у Европи“, *Revija za pravo osiguranja* 2/2012)
- Ebers, M., „The notion of ‘consumer’“, *EC Consumer Law Compendium. Comparative Analysis* (eds. Schulte-Nölke H., Twigg-Flesner C., Ebers M.), 2008, http://www.eu-consumer-law.org/consumerstudy/part3a_en.pdf, 9. април 2016.
- Ђорђевић, С. „Принципи европског уговорног права осигурања – будући опционални инструмент права ЕУ?“, *Ревивија за право осигурања* 2/2011. (Đorđević, S. „Principi evropskog ugovornog prava osiguranja – budući opcionalni instrument prava EU?“, *Revija za pravo osiguranja* 2/2011)
- Kingisepp, M., Väriv, A., „The Notion of Consumer in EU Consumer Acquis and the Consumer Rights Directive – a Significant Change of Paradigm?“, *Juridica International*, XVIII/2011, http://www.juridicainternational.eu/public/pdf/ji_2011_1_44.pdf, 9. април 2016.
- Lambert-Faivre, Y., Leveneur, L., *Droit des assurances*, Dalloz – Precis Dalloz, 2011¹³.
- Rokas, I., „Принципи европског уговорног права осигурања као напредан и уравнотежен систем заштите уговарача осигурања“, *Европска ревија за право осигурања* 1/2013. (Rokas, I., „Principi evropskog ugovornog prava osiguranja kao napredan i uravnotežen sistem zaštite ugovarača osiguranja“, *Evropska revija za pravo osiguranja* 1/2013)
- Tarasiuk-Flodrowska, A., „Клаузуле злоупотребе у потрошачким уговорима и уговору о осигурању – Најновији трендови у Европи“, *Европска ревија за право осигурања* 1/2014. (Tarasiuk-Flodrowska, A., „Klauzule zloupotrebe u potrošačkim ugovorima

- i ugovoru o osiguranju – Najnoviji trendovi u Evropi“, *Evropska revija za pravo osiguranja* 1/2014)
- Jelinić, S., Akšamović, D., „Ugovorno pravo Evropske unije na prekretnici“, *Zbornik pravnog fakulteta u Zagrebu* 1/2012.
- Keglević, A., „Zaštita osiguranika pojedinca kod ugovora o osiguranju“, *Zbornik Pravnog fakulteta sveučilišta u Rijeci* 1/2013.
- Keglević, A., „Načela europskog ugovornog prava osiguranja – razvoj, status i perspektive“, *Zbornik radova pravnog fakulteta u Splitu* 3/2013.
- Михајловић, Б., „Има ли места потрошачким уговорима у новом Грађанском закону Србије“, *Право и привреда* 4–6/2015. (Mihajlović, B., „Ima li mesta potrošačkim ugovorima u novom Građanskom zakonu Srbije“, *Pravo i privreda* 4–6/2015)
- Перовић, С., *Закон о облигационим односима*, Службени гласник, Београд 2009. (Perović, S., *Zakon o obligacionim odnosima*, Službeni glasnik, Beograd 2009)
- Перовић, С., *Облигационо право*, Привредна штампа, Београд 1980. (Perović, S., *Obligaciono pravo*, Privredna štampa, Beograd 1980)
- Петрић, С., „Увод у начела еуропског уговорног права (Ландова начела)“, *Зборник Правног факултета свеучилишта у Ријеци* 1/2008. (Petrić, S., „Uvod u načela europskog ugovornog prava (Landova načela)“, *Zbornik Pravnog fakulteta sveučilišta u Rijeci* 1/2008)
- Петровић Томић, Н., „Заштита осигураника појединца и Преднарт Грађанског законика Србије“, *Право и привреда* 4–6/2015. (Petrović Tomić, N., „Zaštita osiguranika pojedinca i Prednart Građanskog zakonika Srbije“, *Pravo i privreda* 4–6/2015)
- Петровић Томић, Н., *Заштита потрошача услуга осигурања – анализа и предлог унапређења регулаторног оквира*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд. (Petrović Tomić, N., *Zaštita potrošača usluga osiguranja – analiza i predlog unapređenja regulatornog okvira*, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd)
- Сасерат-Алберти, Н., „Нове тенденције у области заштите потрошача у Европи и Немачкој“, *Право осигурања Србије у транзицији ка европском (ЕУ) праву осигурања*, зборник радова, Аранђеловац, 2013. (Saserat-Alberti, N., „Nove tendencije u oblasti zaštite potrošača u Evropi i Nemačkoj“, *Pravo osiguranja Srbije u tranziciji ka evropskom (EU) pravu osiguranja*, zbornik radova, Arandelovac, 2013)

- Славнић, Ј., Јовановић, С., „Обавеза давања предуговорних информација и информација после закључења уговора о осигурању потрошачима услуга осигурања према директивама ЕУ и законима држава чланица“, *Ревизија за право осигурања* 3/2008. (Slavnić, J., Jovanović, S., „Obaveza davanja predugovornih informacija i informacija posle zaključenja ugovora o osiguranju potrošačima usluga osiguranja prema direktivama EU i zakonima država članica“, *Revija za pravo osiguranja* 3/2008)
- Славнић, Ј., Јовановић, С., „Садржина уговора о осигурању у нацрту општег референтног оквира за европско уговорно право осигурања и законима држава чланица Европске уније“, *Ревизија за право осигурања* 1–2/2008. (Slavnić, J., Jovanović, S., „Sadržina ugovora o osiguranju u nacrtu opšteg referentnog okvira za evropsko ugovorno pravo osiguranja i zakonima država članica Evropske unije“, *Revija za pravo osiguranja* 1–2/2008)
- Славнић, Ј., Филиповић, Н., „Транспарентно информисање и саветовање купца осигурања од стране посредника осигурања према нацрту Директиве о дистрибуцији осигурања“, *Право осигурања, управа и транспарентност-основе правне сигурности*, зборник радова, Палић 2015. (Slavnić, J., Filipović, N., „Transparentno informisanje i savetovanje kupca osiguranja od strane posrednika osiguranja prema nacrtu Direktive o distribuciji osiguranja“, *Pravo osiguranja, uprava i transparentnost-osnove pravne sigurnosti*, zbornik radova, Palić 2015)
- Станковић, О., Водинелић, В., *Увод у грађанско право*, Номос, Београд 1996. (Stanković, O., Vodinelić, V., *Uvod u građansko pravo*, Nomos, Beograd 1996)
- Шулејић, П., „Уговор о осигурању у Преднацрту Грађанског законика Србије од 2010. године“, *Европске (ЕУ) реформе у праву осигурања Србије*, зборник радова, Удружење за право осигурања Србије, 2010. (Šulejić, P., „Ugovor o osiguranju u Prednacrtu Građanskog zakonika Srbije od 2010. godine“, *Evropske (EU) reforme u pravu osiguranja Srbije*, zbornik radova, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, 2010)

Milena Ćorkalo, LL.M.

PhD candidate at the Faculty of Law, University of Belgrade

CONSUMER IN INSURANCE LAW

Summary

The paper analyses the notion of consumer in the European Union law, and, in particular, the notion of consumer in insurance law. The author highlights the differences between the notion of consumer is *in aquis communautaire* and in insurance law, discussing whether the consumer can be defined in both field in the same way, concerning that insurance services differ a lot from other kind of services. Having regarded unequal position of contracting parties and information and technical disadvantages of a weaker party, author pleads for broad definition of consumer in insurance law. In Serbian law, the consumer is not defined in consistent way. That applies on Serbian insurance law as well. Therefore, the necessity of precise and broad definition of consumes is underlined, in order to delimit the circle of subject who are in need for protection. The author holds that the issue of determination of the circle of persons entitled to extended protection as consumers is of vital importance for further development of insurance market in Serbia.

Key words: *Consumer. – Acquis communautaire. – Principles of European Insurance Contract Law. – Draft Civil Code of the Republic of Serbia. – Harmonization of Serbian insurance law with EU insurance law.*

Article history

Received: 25. 4. 2016.

Accepted: 16. 5. 2016.